BOTA NË FILLIM TË MILENIUMIT TË RI

Kontribuar nga Administrator
Freitag, 05 Juni 2009

BOTA NÃ‹ FILLIM TÃ‹ MILENIUMIT TÃ‹ RIÂ Â Â Â HYRJEÂ Â PopullÃ«sia e botÃ«s arriti nÃ«Â 6 miliardÃ« disa javÃ« pÃ« tÃ« mijÃ«vjeÃ§arit tÃ« ri. MegjithatÃ«, kapÃ«rcimi i kÃ«tij kufiri kohor nuk Ã«shtÃ« rast pÃ«r kremtime nÃ« njÃ« botÃ« ku 1.2 miliardÃ« njerÃ«z janÃ« tÃ« uritur, 1.2 miliardÃ« tÃ« tjerÃ« nuk kanÃ« ujÃ« tÃ« pastÃ«r dhe pothuajÂ 1 miliard tÃ« rritur janÃ« analfabetÃ«. India, e cila arriti shifrÃ«n 1 miliard para pak kohÃ«sh, sÃ« bashku me KinÃ«n si i vetmi anÃ«tar tjetÃ«r i klubit â€œ miliardâ€•, Ã«shtÃ« njÃ« prej shumÃ« vendeve qÃ« ende nuk po i trajtojnÃ« seriozisht problemet e tyre tÃ« popullÃ«sisÃ« ose probleme tÃ« tjera shoqÃ«rore qÃ« lidhen me to. MegjithÃ«se gati 53 pÃ«r qind e fÃ«mijÃ«ve indianÃ« janÃ« tÃ« nÃ«nushqyer dhe me nÃ«npeshÃ«, qeveria ka shpenzuar njÃ« pjesÃ« jashtÃ«zakonisht tÃ« madhe tÃ« burimeve tÃ« saj pÃ«r tâ€™u bÃ«rÃ« fuqi bÃ«rthamore. Si rrjedhojÃ«, India ka nderin tani tÃ« zotÃ«rojÃ« njÃ« arsenal bÃ«rthamor pÃ«r tÃ« mbrojtur pÃ«rqendrimin mÃ« tÃ« madh tÃ« njerÃ«zve tÃ« varfÃ«ruar qÃ« jetojnÃ« mbi tokÃ«.BashkÃ« me fillimin e shekullit tÃ« ri po shfaqen disa prirje mjedisore tÃ« konsoliduara qÃ« po i japin formÃ« sÃ« ardhmes sÃ« njerÃ«zimit. Ne po i pÃ«rmendim shtatÃ« prej tyre sa pÃ«r ilustrim, pa dashur tâ€™i komentojmÃ«, pÃ«r shkak tÃ« karakterit tÃ« kÃ«tij shkrimi. Ato janÃ«: rritja e popullÃ«sisÃ« (supernataliteti), rritja e temperaturave, rÃ«nia e nivelit tÃ« ujit, ulja e sasisÃ« sÃ« tokÃ«s sÃ« punueshme pÃ«r frymÃ«, shkatÃ«rrimi i zonave tÃ« peshkimit, zvogÃ«limi i pyjeve dhe zhdukja e llojeve tÃ« bimÃ«ve e tÃ« kafshÃ«ve. (Bota nÃ« vitin 2000)Me rritjen e popullÃ«sisÃ«, zvogÃ«limi pÃ«r frymÃ« i sasisÃ« tÃ« secilit prej kÃ«tyre burimeve natyrore rrezikojnÃ« jo vetÃ«m cilÃ«sinÃ« e jetÃ«s, por nÃ« disa kushte tÃ« caktuara edhe vetÃ« jetÃ«n.NjÃ« nga prirjet mÃ« shqetÃ«suese nÃ« kÃ«tÃ« fillim shekulli Ã«shtÃ« mÃ«nyra me tÃ« cilÃ«n sÃ«mundjet infektive (ndÃ«shkimi i shekujve tÃ« kaluar) po shkatÃ«rrojnÃ« shoqÃ«ritÃ« nÃ« AfrikÃ«n NÃ«nsahariane. Rreth 23 milion afrikanÃ« po e fillojnÃ« shekullin e ri me nje dÃ«nim me vdekje tÃ« detyruar prej virusit AIDS (HIV). PÃ«r herÃ« tÃ« parÃ« nÃ« kohÃ«t moderne jetÃ«gjatÃ«sia, ky tregues i pagabueshÃ«m i zhvillimit, po bie nÃ« njÃ« rajon tÃ« madh siÃ§ Ã«shtÃ« Afrika NÃ«nsahariane duke kÃ«rcnuar tÃ« ardhmen ekonomike e tÃ« 800 milionÃ« njerÃ«zve qÃ« jetojnÃ« nÃ« tÃ«. NÃ« disa vende epidemia e HIV po e shkurton jetÃ«gjatÃ«sinÃ« me 20 vjeÃ§ ose mÃ« shumÃ«. NÃ« Zimbabve, pÃ«rpara se AIDS tÃ« bÃ«nte kÃ«rdinÃ«, jetÃ«gjatÃ«sia mesatare ishte 65 vjeÃ§, ndÃ«rsa nÃ« vitin 2010 ajo Ã«shtÃ« parashikuar tÃ« bjerÃ« nÃ« 39 vjeÃ§. Me njÃ« popullÃ«si nÃ« tÃ« cilÃ«n rreth njÃ« e pesta e tÃ« rriturve Ã«shtÃ« e infektuar prej kÃ«tij virusi, Afrika po humbet shumÃ« prej agronomÃ«ve, inxhinierÃ«ve dhe arsimtarÃ«ve qÃ« i nevojiten pÃ«r tÃ« ruajtur qÃ«ndrueshmÃ«rinÃ« e zhvillimit. Nuk Ã«shtÃ« vetÃ«m Afrika qÃ« Ã«shtÃ« goditur nga kjo murtajÃ« e pashÃ«rueshme qÃ« e trashÃ«gojmÃ« nga shekulli i kaluar, por edhe shumÃ« vende tÃ« tjera tÃ« zhvilluara siÃ§ janÃ« SH.B.A., Evropa, etj, vende kÃ«to, tÃ« cilat, tashmÃ« njÃ« kohÃ« tÃ« gjatÃ« pÃ«rjetojnÃ« njÃ« krizÃ« tÃ« thellÃ« tÃ« intelektualitetit tÃ« vÃ«rtetÃ«, spiritualitetit tÃ« vÃ«rtetÃ« dhe moralitetit tÃ« vÃ«rtetÃ«, me njÃ« fjalÃ« pÃ«rjetojnÃ« krizÃ«n serio tÃ« vlerave universale.Ã«shtÃ« njÃ« gjÃ« qÃ« shqetÃ«son, jo vetÃ«m popujt e vendeve a kontinenteve tÃ« pÃ«rmendura, por gjithÃ« botÃ«n, e ajo Ã«shtÃ« tÃ« kuptuarit se problemet dhe fatkeqÃ«sitÃ« e paraqitura nÃ« njÃ« vend tÃ« botÃ«s, me shpejtÃ«sinÃ« mÃ« tÃ« madhe pÃ«rhapen nÃ« gjithÃ« botÃ«n. Duhet tÃ« dijmÃ« se jetojmÃ« nÃ« kohÃ«n e njeriut planetar, ku kufijt fisnor, regjional, nacional, fetar e tjerÃ« po e humbasin rÃ«ndÃ«sinÃ« e tyre. E dimÃ« nÃ« mÃ«nyrÃ«n mÃ« tÃ« sigurt, si asnjÃ«herÃ« mÃ« parÃ«, se jemi lloji i vetÃ«m i qenieve tÃ« gjalla nÃ« TokÃ« dhe se nÃ« kÃ«tÃ« kuptim, jemi njÃ« tÃ«rÃ«si e pandashme nÃ« raport me diÃ§ka tjetÃ«r dheÂ me dikÃ« tjetÃ«r. Jemi mÃ« tÃ« vetÃ«dijshÃ«m se asnjÃ«herÃ« mÃ« parÃ« pÃ« lidhmÃ«rinÃ« organike dhe pÃ«r pÃ«rcaktueshmÃ«rinÃ« e fatit tÃ« jetÃ«s njÃ«rÃ«zorÃ« nÃ« tokÃ«. AsnjÃ«herÃ« mÃ« parÃ« si nÃ« kohÃ«n tonÃ«, ngjarjet, nÃ« cilÃ«n do pjesÃ« tÃ« planetit tonÃ« nuk kanÃ« qenÃ« aq tÃ« lidhura edhe me fatin e secilit prej nesh veÃ§ e veÃ§ apo edhe si grup.Rasti i Ã‡ernobilit nuk Ã«shtÃ« Ã§Ã«shtje vetÃ«m e njÃ« regjioni, ideologjie, kombÃ«sie, ap religjioni, por Ã«shtÃ« njÃ« rast qÃ« na pÃ«rket tÃ« gjithÃ« neve, sepse ndodhi nÃ« shtÃ«pitÃ« tona dhe tmerrÃ«sisht gjÃ«moi edhe mbi kokat tona; rezultati i luftÃ«s sÃ« pashpallur kundÃ«r natyrÃ«s qÃ« po e zhvillon tashmÃ« njÃ« kohÃ« tÃ« gjatÃ« njeriu i kÃ«saj kohe, Ã«shtÃ« jo i sigurt, por lehtÃ« mund tÃ« vÃ«rehet se njeriu, si duket gjithnjÃ« e mÃ« shumÃ« po ngadhÃ«njen mbi natyrÃ«n, e cila Ã«shtÃ« lodhur nga ndotja gjithnjÃ« e mÃ« e madhe, duke u shndÃ«rruar nÃ« problem ekologjik qÃ« ditaÂ ditÃ«s po globalizohet me pÃ«rmasa planetare dhe po kÃ«rcnon botÃ«n si njÃ« bombÃ« atomike e llojit tÃ« vet; po pÃ«rhapen me pÃ«rmasa poashtu globale fushat e produksioneve kulturore, informacionit dhe dÃ«frimit, lÃ«vizjet politike, terorizmi droga, Sida; globalizohet stili dhe mÃ«nyra hedoniste e jetÃ«s. PikÃ«risht mondializimi i kÃ«tyre Ã§Ã«shtjeve (tÃ« jetÃ«s sÃ« pÃ«rditshme) na shtyejnÃ« nÃ« arenÃ«n planetare tÃ« intresave e kÃ«rkesave, dÃ«shirave e mendimeve, ideve e ideologjive tÃ« konfliktuara, ku nÃ« mÃ«nyrÃ« tÃ« domosdoshme duhet rregulluar normat dhe parimet themelore, nÃ« mÃ«nyrÃ« qÃ« globalizimi tÃ« mos jetÃ« â€œmallkimâ€•, por â€œbekimâ€• pÃ«r njerÃ«zit. Helmet kimike pÃ«r masive tÃ« njerÃ«zve qÃ« i ka prodhuar njeriu i kohÃ«s sonÃ«, Ã§do ditÃ«Â e mÃ« shumÃ« shkaktojnÃ« frikÃ« nÃ« zemrat e njerÃ«zve; nuk mund tÃ« themi se nuk dimÃ« sa njerÃ«z â€“ gra e fÃ«mijÃ« tÃ« uritur ka sot nÃ« botÃ«, shumÃ« prej tÃ« cilÃ«v vdesin nga uria; nuk mund tâ€™i mbyllim sytÃ« as para faktit qÃ« nÃ« vend tÃ« trandÃ«filave, tanksÃ«t, nÃ« vend tÃ« fqinjÃ«ve ushtarÃ«t gjenden para shtÃ«pive tÃ« shumÃ« banorÃ«ve tÃ« planetit tonÃ«, por edhe tÃ« vendit tonÃ«; e mbi tÃ« gjitha qÃ«ndron fakti qÃ« njeriu i sotÃ«m ka mundÃ«si tÃ« shkatÃ«rrojÃ« jetÃ«n e gjithmbarshme nÃ« tokÃ«. D.m.th. teknologjia moderne e ka rritur fuqinÃ« njerÃ«zore nÃ« kufij deri mÃ« tani tÃ« panjohur, nÃ« kufij, tÃ« cilÃ«t mÃ« parÃ« as qÃ« janÃ« imagjinuar. Ajo Ã«shtÃ« fuqi mbi materien, mbi jetÃ«n nÃ« tokÃ«, mbi njeriun; ajo edhe mÃ« tej po rritet me njÃ« shpejtÃ«si tÃ« rrufeshme.Nuk do tÃ« zbulojmÃ« asgjÃ« tÃ« re, nÃ« qoftÃ« se themi se njeriu si njeri, e jo si konsumator, po pÃ«rjeton krizÃ« tÃ« rÃ«ndÃ«. Ã‹shtÃ« rrezikuar nga vetÃ« vepra e tij. NÃ« shkencÃ«, nÃ« teknikÃ« dhe nÃ« industri, nÃ« tÃ« gjitha ato nÃ« tÃ« ka pasur shpresÃ«n mÃ« tÃ« madhe, ka pÃ«rjetuar dÃ«shprimin mÃ« tÃ« madh. Nga tÃ« gjitha kÃ«to, i ka dalÃ« tani pÃ«rpara vetÃ«m fuqia brutale, e cila e kÃ«rcÃ«non edhe ta asgjesojÃ«.Rreziqet e shkaktuara nga pushtimi i njeriut mbi natyrÃ«n janÃ« shumÃ« mirÃ« tÃ« njohur qÃ« tÃ« shpjegohen ata nÃ« detaje. PÃ«r njeriun modern, natyra Ã«shtÃ« bÃ«rÃ« e desakralizuar, prandaj ky proces vetvetiu ka arritur nÃ« pÃ«rfundimin e vet logjik vetÃ«m te njÃ« pakicÃ« e vogÃ«l njerÃ«zish (tek shkencÃ«tarÃ«t). NÃ« kÃ«tÃ« rast, natyra merret si diÃ§ka qÃ« shfrytÃ«zohet dhe nga e cila duhet pÃ«rjetuar kÃ«naqÃ«si

deri nÃ« masÃ«n mÃ« tÃ« madhe tÃ« mundshme. MÃ« tepÃ«r se njÃ« grua e martuar, me tÃ« cilÃ«n njeriu jo vetÃ«m qÃ« kÃ«naqet, por ndaj tÃ« cilÃ«s edhe Ã«shtÃ« pÃ«rgjegjÃ«s, pÃ«r njeriun modern, natyra Ã«shtÃ« bÃ«rÃ« si njÃ« prostitutÃ« â€“ cilÃ«n kÃ«aqet pa kurfarÃ« ndjenjÃ« obligimi e pÃ«rgjegjÃ«sie ndaj saj. VÃ«shtirÃ«sia, ndÃ«rkaq, Ã«shtÃ« qÃ« gjendja e natyrÃ«s sÃ« prostitutuar bÃ«het e tillÃ« qÃ« Ã§farÃ«do kÃ«naqje e mÃ«tejshme me tÃ« Ã«shtÃ« bÃ«rÃ« e pamundshme. Dhe nÃ« tÃ« vÃ«rtetÃ«, ja pÃ«rse shumÃ« njerÃ«z kanÃ« filluar tÃ« brengosen pÃ«r gjendjen e natyrÃ«s. Me fuqinÃ« e egoizmit tÃ« vet, njeriu modern nuk e prish vetÃ«m rendin nÃ« natyrÃ«, por edhe rendin nÃ« natyrÃ«n e tij vetanake. NÃ«se dikur njeriu i frikÃ«sohej natyrÃ«s, sot natyra i frikÃ«sohet njeriut. NÃ« qoftÃ« se deri vonÃ« njeriu i gÃ«zohej pÃ«rparimit tÃ« tij teknologjik, tani ai pÃ«rparim e brengos atÃ«. NÃ« qoftÃ« se njeriu dÃ«shiron tÃ« Ã§lirohet nga shprehitÃ« e vjetra morale, Sida e paralajmÃ«ron se duhet paguar haraÃ§in e shkeljes sÃ« normave tÃ« konfirmuara morale. NÃ«se njeriu dikur ka ngadhÃ«njyer me fuqinÃ« e armÃ«s, urrejtjes, ekskluzivitetit dhe me dÃ«shirÃ«n pÃ«r fuqi abslute, sot fitorÃ«n e tij mund ta realizojÃ« vetÃ«m me forcÃ«n e fjalÃ«s sÃ« mirÃ«, dashurisÃ«, kooperimit dhe me dÃ«shirÃ«n pÃ«r njÃ« jetÃ« moralo-etike.PÃ tÃ« pasur mÃ« tÃ« qartÃ« se Ã§farÃ« po ndodh sot me ne dhe njerÃ«ziminÂ nÃ« pÃ«rgjithÃ«si, po sjell disa citate rrÃ«nqethÃ« nga libri â€œBota nÃ« vitin 2000â€•.-Â Â Â Â Â Â Â Â Â Â Â Â Â Â MÃ« shumÃ« se njÃ« milion veta vdesin nÃ« vit nga sÃ«m kaluar kÃ«shtu edhe numrinÂ e vdekjeve pÃ«r shkak tÃ« aksidenteve rrugore, luftÃ«rave apo llojeve tÃ« tjera tÃ« dhunÃ«s.- Â Â Â Â Â Â Â Â Â Â Â Â Â Â Ã‡do qenie njerÃ«zore sot ka nÃ« trupin e vet afÃ«rsisht 500 kimikate sintetike qÃ« nuk i kishte Â Â Â Â Â Â Â Â Â Â Â Â Â Â PopullÃ«sia e planetit tonÃ« 6 miliardÃ« njerrÃ«z nÃ« vitin 1999, pritet tÃ« shtohet me 2.6 milia vitin 2050 dhe pothuaj se e gjithÃ« rritja do tÃ« jetÃ« nÃ« pjesÃ«t mÃ« tÃ« varfÃ«ra tÃ« botÃ«s, nÃ« vendet nÃ« zhvillim.- Â Â Â Â Â Â Â Â Â Â Â Â Â Â 23 vende tÃ« industrializuara zotÃ«rojnÃ« mÃ« shumÃ« se 62 pÃ«r qind tÃ« linjave telefonike r ato nuk kanÃ« mÃ« shumÃ« se 15 pÃ«r qind tÃ« popullÃ«sisÃ« sÃ« globit.PÃ«r pasojÃ« nga sa u tha mÃ« lartÃ«, besoj se nuk Ã«shtÃ« e tepÃ«rt tÃ« shtrohet pyetja:Â Â Â Â Â â€œPlaneti TokÃ« Ã«shtÃ« foleja e ngrohtÃ« e jetÃ«s apo shtrati i saj i vdekje nepsin e pangopur pÃ«r tâ€™u pasuruar si dhe me injorancÃ«n e fajshme, njeriu po kÃ«put degÃ«n ku mbahet, po shkatÃ«rron burimin e vet jetÃ«sor. Si mund tÃ« parandalohet kjo katastrofÃ« sa nuk Ã«shtÃ« vonÃ«?Â Â Â Â Nuk besoj se ka njeri nÃ« kÃ« planet, tÃ« cilit nuk i intereson e ardhmja e tij. Natyrisht, dikujt kjo pyetje i intereson mÃ« shumÃ«, e dikujt mÃ« pak. Disa tÃ« ardhmen e tyre e shohin ne kuadÃ«r tÃ« rrethit lokal, e tÃ« tjerÃ«tÂ e lidhin atÃ« me tÃ« ardhmen e planetit. Sot Ã«shtÃ« njÃ« numÃ«r i konsiderueshÃ«m i atyre, qÃ« tÃ« ardhmen e palnetit e lidhin me galaktikÃ«n. Personalisht ndaj mendimin me ata njerÃ«z, tÃ« cilÃ«t tÃ« ardhmen e shoqÃ«risÃ« njerÃ«zore nuk e lidhin vetÃ«m me pÃ«rpjekjen e shkencÃ«s qÃ« me tÃ« arritur dhe zbulimet teknike tÃ« pÃ«rparojnÃ« kualitetin e jetÃ«s nÃ« planet. Shkenca e tillÃ« mundohet tÃ« na bind se nuk duhet tÃ« shqetÃ«sohemi pÃ«r resurset e tokÃ«s, sepse planetÃ«t fqinjÃ« kanÃ« potencial nga i cili, me teknologji tÃ« caktuara, mund tâ€ plotÃ«sojmÃ« kÃ«rkesat e njerÃ«zimit pÃ«r tÃ« mirat materiale. Shkenca e tillÃ« mbÃ«shtet filozofinÃ« e shoqÃ«risÃ« konsumatore, duke harruar faktin qÃ« e ardhmja e gjinisÃ« njerÃ«zore nÃ« kÃ«tÃ« planet varet, para se gjithash, nga transformimi ideor i botÃ«kuptimeve mbi jetÃ«n dhe botÃ«n. Tragjedia e kohÃ«s sonÃ« Ã«shtÃ« se individi dhe shoqÃ«ria janÃ« fiksuar nÃ« kohÃ« pÃ«rmes doktrinave shkencore, qÃ« kalojnÃ« nga njÃ« gjeneratÃ« nÃ« tjetrÃ«n dhe nuk lÃ«nÃ« mundÃ«si qÃ« tÃ« shkÃ«lqejÃ« bota e brendshme e njeriut. Fuqia e brendshme e njeriut, fleksibiliteti dhe fuqitÃ« tjera edhe mÃ« tej janÃ« objekt pÃ«rqeshjeje nÃ« rrethet e ndryshme shkencore. Dominon njÃ« qÃ«ndrim i fortÃ«Â i njeriut tÃ« sotÃ«m qÃ« ai Ã«shtÃ« zoti i natyrÃ«s dhe â€œkurora e krijimitâ€•. Ky kompleks i superioritetit manifestohet si vetÃ«dije globale e njerÃ«zimit. Nga pozicioni i tillÃ«, me ndihmÃ«n e teknikÃ«s dhe teknologjisÃ« sÃ« arritur, nxitojmÃ« pÃ«r nÃ« ardhmÃ«ri pa njÃ« perspektivÃ« tÃ« qartÃ« dhe nÃ« mÃ«nyrÃ« tÃ« pamÃ«shirshme shkatÃ«rrojmÃ« bazÃ«n pÃ«r realizimin e Ã«ndÃ«rrave tona. Duke u besuar vetÃ«m mundÃ«sive teknike kemi humbur lidhjen me njeriun, me tokÃ«n, me gjithÃ«sinÃ« dhe me Zotin.PÃ«r ne Ã«shtÃ« krejtÃ«sisht normale qÃ« besojmÃ« se bota pÃ«r shkak tÃ« zhvillimit tÃ« vazhdueshÃ«m tÃ« dijes dhe teknikÃ«s njerÃ«zore pÃ«rparon drejt gjendjes edhe mÃ« tÃ« mirÃ« edhe mÃ« tÃ« rregulluar. Gjithashtu e shohim si normale qÃ« tÃ«rÃ« jeta sa zgjat tÃ« kalohet nÃ« synimin pÃ«r fitimin e pronÃ«s private, qÃ« njerÃ«zit tÃ« garojnÃ« pÃ«r prestigj me tÃ« mirÃ« pÃ«rmes grumbullimit tÃ« pasurisÃ« materiale, qÃ« zhvillimin e qytetÃ«rimit e vlerÃ«sojmÃ« nÃ« bazÃ« tÃ« pÃ«rparimit nÃ« planin e prosperitetit material.NÃ« tÃ« vÃ«rtetÃ« jeta jonÃ« Ã«shtÃ« jetÃ« garuese, agresive dhe ambicioze, ose e tÃ«rhequr, skeptike dhe defanzive.Ã‡farÃ« janÃ« ato forca lidhÃ«se qÃ« na pengojnÃ« tÃ« tejkalojmÃ« tÃ« konceptuarit egocentrik tÃ« jetÃ«s, tÃ« vendosim ekuilibÃ«r tÃ« harmonizuar dhe tÃ« pÃ«rvetÃ«sojmÃ« njÃ« qÃ«ndrim mÃ« univerzal, ku nu do tÃ« jemi tÃ« ngjeshur nga ajo forcÃ« e padukshme nÃ« polet e ekstremiteteve.Ajo forcÃ«, nÃ« tÃ« vÃ«rtetÃ«, Ã«shtÃ« fuqia destruktive dhe vrastare e botÃ«kuptimit tonÃ« ekzistues mbi botÃ«n.Se botÃ«kuptimi i tillÃ« Ã«shtÃ« i tÃ«ri i pÃ«rshkuar nga forcat destruktive, kjo lehtÃ« mund tÃ« shihet edhe nga analizat e problemit ekologjik si ndÃ«r problemet qÃ« njÃ«soj rrezikon tÃ«rÃ« njerÃ«zimin, tÃ«rÃ« planetin, pavarÃ«sisht ngaâ€• meritatâ€• e grumbullimit tÃ« tÃ« mirave materiale.PÃ«r tÃ« njÃ« pasqyrÃ« mÃ« tÃ« kuptueshme tÃ« botÃ«kuptimit ekzistues, do tÃ« duhej kaluar nÃ« mÃ«nyrÃ« analitike nÃ«pÃ«r tÃ« gjith fushat shkencore qÃ« e kanÃ« pÃ«rmbyllur sistemin nÃ« tÃ« cillin tani jetojmÃ«, tÃ« cilin e meritojmÃ« duke u frikÃ«suar paranoikisht pÃ«r tÃ« gjitha format e ekzistencÃ«s dhe tÃ« qenit tonÃ«. Â PERGJEGJÃ‹SIA E MENDJES NÃ‹ BOTÃ‹N BASHKÃ«KOHOREQÃ« nga fillimi i kohÃ«s sÃ« ilumunizmit e kÃ«ndej, bota bashkÃ«kohore, duke i besuar mendjes si element i vetÃ«mjaftueshÃ«m, merret me ndriÃ§imin e fenomeneve botÃ«rore, me reduktimin e nocionit â€œshenjtÃ«â€• e tÃ« parimeve qÃ« tejkalojnÃ« kufijt e intelektit, d.m.th. â€œlutjenâ€• e bÃ«n eksluzivisht nÃ« â€œtempullin e mendjesâ€•. KÃ«shtu a kohÃ«n, kur mendja e thatÃ« dekartiane, njÃ« kohÃ« nÃ« konfrontim me legjendat, tani edhe vetÃ« ajo u vesh me unifromÃ« legjendash, ndÃ«rsa e vÃ«rteta e mendjes zuri vendin e tÃ« vÃ«rtetÃ«s sÃ« Shpalljes dhe brenda vetes filloi tÃ« kultivojÃ« synimin pÃ«r mbizotÃ«rimin e tÃ« gjitha aspekteve tÃ« ekzistencÃ«s njerÃ«zore dhe elaborimin e tyre tÃ« mbÃ«shtetur nÃ« mendje. Duke e ndjekur NiÃ§en, mendja dekartiane mendon qÃ« Zoti, nÃ« tÃ« cilin besonin tÃ« gjithÃ«, tani Ã«shtÃ« i vdekur. KÃ«shtu intelekti dhe vullneti i njeriut u vunÃ« kundruall vullnetit tÃ« Zotit. U zhduk synimi pÃ«r udhÃ«timin shpirtÃ«ror drejt Qiellit dhe nÃ« kufijt e rruzullit tokÃ«sor, filloi kÃ«rkimi i pÃ«rgjigjieve pÃ«r Ã§do pyetje. Bota dhe Ã§farÃ« ka nÃ« tÃ«, u konsiderua refleksion i ndjenjave dhe i tÃ« kuptuarit njerÃ«zor. Njeriu gjykoi qÃ« ai Ã«shtÃ« vetÃ« Zoti, kÃ«shtu qÃ« robi, deri dje i pÃ«rkushtuar, sot u bÃ« Zot i fuqishÃ«m, urdhÃ«rdhÃ«nÃ«s dhe njÃ« burim fuqie i pakrahasueshÃ«m me asgjÃ«. MirÃ«po njeriu nuk e diti se me â€œshpalljen e vdekjes sÃ« Zotit tÃ« NiÃ§esâ€•, u shpall edhe vdekja e vetÃ« njeriut. Sikurse ishim dÃ«shmitarÃ« tÃ« shekullit tÃ« kaluar, bota digjej dhe po digjet nÃ« zjarrin e krizÃ«s sÃ« racionalitetit, krizÃ« tÃ« cilÃ«n e krijoi

ai vetÃ«. DomethÃ«nÃ« ajo qÃ« ndodhi nÃ« periudhÃ«n pasmesjetare nÃ« PerÃ«ndim ishte eliminimi i nivelit mÃ« tÃ« lartÃ« tÃ realitetit, si nÃ« rrafshin subjektiv, ashtu edhe nÃ« atÃ« objektiv. Nuk kishte asgjÃ« te njeriu mÃ« tÃ« lartÃ« se mendja e tij dhe asgjÃ« mÃ« tÃ« lartÃ« nÃ« botÃ«n objektive se ajo qÃ« mund ta kuptonte mendja me anÃ« tÃ« shqisave normale tÃ« njeriut.Njeriu nÃ« konceptin modern paraqitej si qenie e thjeshtÃ« tokÃ«sore, â€œi lirÃ«â€• nga Qielli, zot i plotÃ« i fatit tÃ« tij vetanak, i kufizuar nga toka, por njÃ«kohÃ«sisht edhe zot i tokÃ«s, i harruar pÃ«r Ã§do realitet eskatologjik, tÃ« cilin ai e kishte zÃ«vendÃ«suar me njÃ« gjendje tÃ« ardhshme pÃ«rsosmÃ«rie nÃ« kohÃ« profane historike, indiferent, e nÃ«se jo edhe krejt nÃ« kundÃ«rshtim me botÃ«n e FrymÃ«s e tÃ« kÃ«rkesave tÃ« saj dhe me mungesÃ«n e plotÃ« tÃ« ndjenjes pÃ«r tÃ« shenjtÃ«n.Seyyed Hussain Nasr tergon pikÃ«risht pÃ«r njÃ« problem me tÃ« cilin merret Heideger, Adorno, Horkheimer, Gadamer dhe shumÃ« filozofÃ« tjerÃ« gjermanÃ«. Problemi konsiston nÃ« pyetjen: A po e pÃ«son sot njerÃ«zimi pÃ«r shkak tÃ« mungesÃ«s sÃ« dijes (egzoterike), apo ndÃ«rkaq, e pÃ«son pÃ«r shkak tÃ« tepricÃ«s sÃ« asaj diturie? NasÃ«r shkon edhe njÃ« hap mÃ«tej dhe thotÃ« se mungesa e sÃ« shenjtes, dijes shpÃ«timtare (e jo e dijes egzoterike dhe kuantitative) e solli njerÃ«zimin nÃ«Â kollaps tÃ« gjithmbarshÃ«m, buzÃ« greminÃ«s e katastrofÃ«s sÃ« paparÃ« ekologjike. NÃ« tÃ« vÃ«rtetÃ« po ndodh njÃ« dramÃ« pÃ«r tÃ« cilÃ«n shumÃ« njerÃ«z nuk janÃ« tÃ« vetÃ«dijshÃ«m, dramÃ« nÃ« tÃ« cilÃ«n po zhduket dinjiteti i jetÃ«s dhe vdekjes, nÃ« tÃ« cilÃ«n njeriu merr prerogativat e Absolutit, filozofia dhe poezia e tij e sotme moderne mÃ« shumÃ« i ngjajnÃ« klithmÃ«s kundÃ«r Qiellit se sa ndonjÃ« lidhjeje tÃ« bukur mendimesh a harmonie fjalÃ«sh! E sot Ã«shtÃ« mÃ« katastrofike se asnjÃ«herÃ« mÃ« parÃ« qÃ« dykÃ«mbÃ«shi tâ€™i jepÃ« vetes tÃ« drejta absolute pikÃ«risht pÃ«r arsye se pÃ«rmes kryengritjeve tÃ« shumta moderne kundÃ«r Absolutit, e mohoi atÃ« kordonin kÃ«rthizor (Shpalljen) qÃ« e lidh me Absolutin dhe krijoi armÃ« satanike me tÃ« cilat ngadalÃ«, por nÃ« mÃ«nyrÃ« tÃ« sigurtÂ shkatÃ«rron jo vetÃ«m natyrÃ«n njerÃ«zore.CilÃ«sia themelore e shkencÃ«s sÃ« sotme Ã«shtÃ« mospÃ«rgjegjÃ«sia e saj planetare e madje edhe jashtÃ«planetare. Fizika e sotme vret, kÃ«tÃ« e dimÃ« nga njÃ« numÃ«r i vogÃ«l informacionesh qÃ« u shpallÃ«n pÃ«r Ã‡ernobilin; kimia e sotme vret, kÃ«tÃ« e dimÃ« nga shpÃ«rthimi jo shumÃ« i hershÃ«m i fabrikÃ«s kimike nÃ« Indi, ku nga gaz u mbytÃ«n me mijÃ«ra njerÃ«z: gjenetika e sotme merret me tÃ« madhe me punÃ« djallÃ«zore tÃ« klonimit... QÃ« tÃ« gjitha kÃ«to janÃ« lajme tÃ« njohura, kÃ«to janÃ«, do tÃ« thosha lajme tÃ« zakonshme pÃ«r opinionin nÃ« kohÃ«n e paqes.NdÃ«rsa nÃ« anÃ«n tjetÃ«r, aplikimi i fizikÃ«s, kimisÃ«, biologjisÃ«, etj. nÃ« luftÃ«ra Ã«shtÃ« edhe mÃ« i tmershÃ«m: vetÃ«m nÃ« kÃ«tÃ shekull kemi pasur dy luftÃ«ra botÃ«rore atomike, ndÃ«rsa testime tÃ« kÃ«tyre armÃ«ve nÃ« kohÃ« paqeje ka pasur shumÃ« mÃ« tepÃ«r.Por kÃ«tu nuk Ã«shtÃ« nevoja tÃ« bÃ«jmÃ« pÃ«rshkrimin e kÃ«tyre problemeve. Absurdi Ã«shtÃ« pikÃ«risht nÃ« a se problemet janÃ« tÃ« njohura, por zgjidhja nuk Ã«shtÃ« e njohur, tÃ« paktÃ«n nga pjesa mÃ« e madheÂ e njerÃ«zimit. PÃ«r atÃ« zgjidhje nuk ka qasje tÃ« pÃ«rgjegjshme. PÃ«rparimi shkencor Ã«shtÃ« i dukshÃ«m Ã§dokund, por atÃ« nuk e shoqÃ«ron pÃ«rparimi shoqÃ«ror.Filozofi modern gjerman, tashmÃ« i pÃ«rmendur, me prejardhje Ã§ifute Theodor Adorno, me rezignacion konstaton qÃ« Ã«shtÃ« evident pÃ«rparimi prej sÃ«patÃ«s sÃ« gurit, harkut dhe shigjetÃ«s deri te bomba atomike (d.m.th. nÃ« fushÃ«n e mjeteve tÃ« asgjÃ«simit tÃ« njeriut dhe botÃ«s ku jeton ai), ndÃ«rsa pÃ«rparimi i humanitetit Ã«shtÃ« i pavÃ«rejtshÃ«m, thjesht pÃ«r arsye se nuk ka pasur fare. PÃ«rndryshe si do tâ€™i kuptonim vdekjet masive, kampet e pÃ«rqendrimit, HiroshimÃ«n dhe Nagasakin, diktaturÃ«n e mendjes politike, si dhe luftÃ«rat e paturpshme qÃ« u bÃ«nÃ« nÃ« prag dhe nÃ« fillim tÃ« mijÃ«vjeÃ§arit tÃ« ri, nÃ« tÃ« cilat u bÃ« e turpÃ«ruar dhe e poshtÃ«ruar Ã§do gjÃ« njerÃ«zore e hyjnore.Pas pÃ«rvojave tÃ« tmershme mbi tÃ« harruarit e Zotit dhe vdekjes sÃ« njeriut nÃ« botÃ«n bashkÃ«kohore, fatkeqÃ«sisht nuk mund tÃ« flasim pÃ«r ndonjÃ« pÃ«rparim nÃ« fushÃ«n e moralit, religjionit, kulturÃ«s (pÃ«rgjithÃ«sisht nÃ« fushÃ«n e vlerave mÃ« tÃ« larta shpirtÃ«rore) nÃ« krahasim me popujt e lashtÃ« qÃ« kanÃ« jetuar me mijÃ«ra vite pÃ«rpara nesh. Ã‹shtÃ« e qartÃ« se pÃ«rparimi i pÃ«rket vetÃ«m atyre regjioneve tÃ« shpirtit tÃ« njeriut qÃ« janÃ« tÃ« parÃ«ndÃ«sishme pÃ«r njÃ« ekzistencÃ« mÃ« humane tÃ« njeriut.VÃ«rtet jetojmÃ« nÃ« kohÃ«n kur bota karakterizohet si asnjÃ«herÃ« mÃ« parÃ nga mendja e njeriut dhe produktet e saj. Prandaj, e sotmja jonÃ« globale quhet koha moderne, â€œqytetÃ«rimi teknik (industrial)â€•, koha, kur po kryhet â€œhistoriaâ€• etj. KÃ«shtu emruesi mÃ« i vogÃ«l i pÃ«rbashkÃ«t i tÃ« gjitha kÃ«tyre sintagm Ã«shtÃ« sundimi dhe mbizotÃ«rimi i mendjes shkencore tÃ« njeriut nÃ« TokÃ«. Kjo formÃ« e mendjes ka uzurpuar jo vetÃ«m tÃ« gjitha format tjera tÃ« mendjes sÃ« njeriut, por edhe tÃ« gjitha format tjera tÃ« ekzistencÃ«s sÃ« njeriut.Mendja shkencore dhe teknike Ã«shtÃ« bÃ«rÃ« gjykatÃ«s i tÃ« gjitha formave tjera tÃ« mendjes sÃ« njeriut, i tÃ« gjitha dimensioneve tÃ« qenies njerÃ«zore dhe nÃ« pÃ«rgjithÃ«si gjykatÃ«s i botÃ«s sÃ« njeriut. NÃ« kÃ«tÃ« mÃ«nyrÃ« Ã«shtÃ« krijuar nÃ« botÃ«n njeriut njÃ« vakuum shpirtÃ«ror â€“ boshllÃ«k ky qÃ« duket se po gjen pÃ«rhapje gjithnjÃ« e mÃ« tÃ« gjerÃ« nÃ« pjesÃ«n mÃ« madhe tÃ« atij qÃ« quhet qytetÃ«rim perÃ«ndimor. Ã‹shtÃ« tronditÃ«s paradoksi qÃ« fitorja mÃ« e madheÂ e tezÃ«s se â€œZo vdekurâ€• ka ndodhur jo nÃ« vendet e mbisunduara nga marksizmi qÃ« politikisht kanÃ« pÃ«rhapur ateizmin, po nÃ« shoqÃ«ritÃ« demokratike liberale perÃ«ndimore qÃ« kulturalisht kanÃ« ushqyer plogÃ«shtinÃ« morale. Por kjo gjendje lindi jo pÃ«r shkak se ateizmi i pÃ«rhapur zyrtarisht korri fitore mbi fenÃ«, por pÃ«r shkak tÃ« efekteve gÃ«rryese tÃ« indiferencÃ«s kulturore ndaj gjithÃ§kaje tjetÃ«r pÃ«rveÃ§ pÃ«rmbushjes sÃ« pÃ«rmasave materiale tÃ« jetÃ«s nÃ« mÃ«nyrÃ« tÃ« atypÃ«ratyshme.Â MUZGU DHE FUNDI I ILUZIONEVEÂ Udha tÃ« cilÃ«n njerÃ«zimi e ka zgjedhur pÃ«r tÃ« shpÃ«tuar nÃ« tÃ njÃ«jtÃ«n kohÃ« e ka edhe kuptimin e zgjedhjes sÃ« udhÃ«s sÃ« shkatÃ«rrimit. DomethÃ«nÃ« njeriu duhet ta dijÃ« se shkatÃ«rrimi i vjen nga dora tÃ« cilÃ«s ia ka besuar shpÃ«timin. Fuqia qÃ« nuk mund tÃ« shkatÃ«rrojÃ«, nuk mund as tÃ« shpÃ«tojÃ«; nuk ekziston e mirÃ« qÃ« nuk taÂ pÃ«rkujton tÃ« keqÃ«n dhe e keqe qÃ« nuk e fton tÃ« mirÃ«n.Shekulli XX na ka treguar se njeriu i cili shpÃ«timin e kÃ«rkoi nÃ« botÃ«n e iluzioneve, Ã«shtÃ« shkatÃ«rruar nga iluzionet e veta.Premtimet e MÃ«dha tÃ« Progresit tÃ« PakufishÃ«m â€“ parandjenja tÃ« sundimit mbi natyrÃ«n, tÃ« begatisÃ« materiale, tÃ« njÃ« lumturie n tÃ« madhe pÃ«r njÃ« numÃ«r shumÃ« tÃ« madh njerÃ«zish dhe lirisÃ« sÃ« pakufizuar vetjake â€“ kanÃ« ushqyer shpresat e brezave qÃ« nÃ« fillim tÃ« shekullit industrial.Parakuptohej se pasuria dhe rehatia, pÃ«r rrjedhojÃ«, do tâ€™u sillnin tÃ« gjithÃ«v lumturinÃ« e pakufishme. NjÃ«sia e treshes: prodhimi i pakufizuar, liri absolute dhe lumturi e pakufishme pÃ«rbÃ«nin bÃ«rthamÃ«n e fesÃ« sÃ« re â€“ tÃ« Progresit, dhe Qytetin e ri TokÃ«sor tÃ« Progresit duhet ta zÃ«vendÃ«sonte Qyteti i PerÃ«ndive. Sâ€™ka asgjÃ« pÃ«r tâ€™u habitur qÃ« kjo fe e re u jepte ithtarÃ«ve tÃ« saj forcÃ« jetÃ«sore, energji dhe shpres tÃ« pÃ«rfytyrosh nÃ« mÃ«nyrÃ« konkrete tÃ« gjithÃ« madhÃ«shtinÃ« e shpresave tÃ« MÃ«dha, arritjet marramendÃ«se materiale dhe shpirtÃ«rore tÃ« shekullit industrial, pÃ«r tÃ« kuptuar se Ã§â€˜traumÃ« u shkakton njerÃ«zve tÃ« ditÃ«ve tona vetÃ«dija se kÃ«to Shpresa tÃ« MÃ«dha nuk u vÃ«rtetuan. Kjo ndodh sepse shekulli industrial nÃ« tÃ« vÃ«rtetÃ« nuk mundi

tÃ« realizojÃ« Premtimet e MÃ«dha dhe sepse njÃ« numÃ«r gjithnjÃ« e mÃ« i madh njerÃ«zish filluan tÃ« kuptojnÃ« qÃ«:-
Â Â Â Â Â Â Â Â Â Â Â Â Â Â Â PlotÃ«simi i pakufizuar i tÃ« gjitha dÃ«shirave nuk favorizon mirÃ«qenien, nuk mund tÃ« jetÃ« r
lumturisÃ« ose, madje rruga pÃ«r pÃ«rfitimin e maksimumit tÃ« kÃ«naqÃ«sisÃ«.-Â Â Â Â Â Â Â Â Â Â Â Â Â Â Â Ã‹ndÃ«rrÃ«s p
tÃ« pavarur tÃ« jetÃ«s vetjake i erdhi fundi, kur ne filluam tÃ« kuptojmÃ« se ishim bÃ«rÃ« burma tÃ« makinÃ«s burokratike dhe
se mendimet, ndjenjat dhe shijet tona i manipulojnÃ« qeveria, industria dhe mjetet e informacionit masiv qÃ« ndodhen
nÃ«n kontrollin e tyre.-Â Â Â Â Â Â Â Â Â Â Â Â Â Â Â Progresi ekonomik ka patur tÃ« bÃ«jÃ« vetÃ«m me njÃ« numÃ«r tÃ« kuf
tÃ« pasur, qÃ« hendeku midis kombeve tÃ« pasur dhe tÃ« varfÃ«r sa vjen e zgjerohet gjithnjÃ« e mÃ« shumÃ«.-Â Â Â Â Â Â Â
VetÃ« progresi teknik ka krijuar rrezikun pÃ«r mjedisin rrethues, si dhe kanosjen e luftÃ«s bÃ«rthamore, ku Ã§do njÃ«ra prej
tyre nÃ« veÃ§anti â€“ apo tÃ« dyja sÃ« bashku- janÃ« tÃ« afta ta zhdukin gjithÃ« qytetÃ«rimin dhe, ndoshta edhe jetÃ«n nÃ«
TokÃ«. (Erich From)Â Veten e kemi gjetur nÃ« njÃ« udhÃ« pÃ«r tÃ« cilÃ«n nuk dimÃ« nÃ«se ka fund ose jo. NjerÃ«zimin dhe
turmat e njerÃ«zve, shekuj mÃ« parÃ« i kanÃ« kapluar ethet e pÃ«rparimit, zhvillimit. Sot madje, njÃ« pjesÃ« eÂ madhe e
njerÃ«zimit duke mos menduar pÃ«r domethÃ«nien e qÃ«llimit, para tyre e â€œhumbinâ€• veten ne mitin pÃ«r â€œzhvilliminâ€
dhe â€œpasuriminâ€•.Â Dihet mirÃ« se nÃ« historinÃ« e njerÃ«zimit tÃ« pasurit kanÃ« ndjekur nÃ« jetÃ«n e tyre parimet e hed
radikal. ZotÃ«ruesit e mjeteve tÃ« pakufizuara â€“ aristrokratÃ«t e RomÃ«s sÃ« LashtÃ«, tÃ« qyteteve tÃ« mÃ«dha italiane tÃ«
epokÃ«s sÃ« Rilindjes, si dhe tÃ« AnglisÃ« e tÃ« FrancÃ«s nÃ« shekujt XVIII dhe XIX, pÃ«rpiqeshin ta gjenin kuptimin e jetÃ«s
nÃ« kÃ«naqÃ«sinÃ« e pakufi. Por megjithÃ«se kÃ«naqÃ«sia maksimale, nÃ« kuptimin e hedonizmit radikal, ka qenÃ« edhe
qÃ«llimi jetÃ«s sÃ« grupeve tÃ« caktuara tÃ« njerÃ«zve nÃ« njÃ« periudhÃ« kohe tÃ« caktuar, apo asnjÃ«herÃ« â€“ me tÃ« vet
pÃ«rjashtim para shekullit XVII â€“ nuk Ã«shtÃ« paraqitur si teori e mirÃ«qenies nga asnjÃ«ri prej MÃ«suesÃ«ve tÃ« mÃ«dhenj
jetÃ«s nÃ« KinÃ«n e LashtÃ«, nÃ« Indi, nÃ« Lindjen e AfÃ«rme dhe nÃ« EvropÃ«.Â Â Â Â PERIUDHA E RELIGJIONITÂ
BotÃ«kuptimi i kÃ«tillÃ« mbi njeriun Ã«shtÃ« njÃ« shfaqje e sÃ« kaluarÃ«s sÃ« afÃ«rt, ndÃ«rsa tradita vazhdimisht e ka
shoqÃ«ruar dhe vÃ«rtetÃ«sisht e ka karakterizuar ekzistencÃ«n njerÃ«zore. QÃ« nga kohaÂ e jetÃ«s sÃ« njeriut nÃ« tokÃ«, ai
ka varrosur tÃ« vdekurit e vetÃ« dhe ka besuar nÃ« jetÃ«n pas vdekjes dhe nÃ« botÃ«n e FrymÃ«s. GjatÃ« â€œnjÃ«qind mijÃ«
vitesh tÃ« jetÃ«s njerÃ«zore nÃ« tokÃ«, ai ka qenÃ« tradicional sipas koncepteve dhe nuk Ã«shtÃ« â€œzhvilluarâ€• pÃ«r sa i pÃ
qÃ«ndrimit tÃ« tij ndaj Zotit dhe natyrÃ«s, i konceptuar si vepÃ«r e Zotit dhe teofani, manifestim i dukshÃ«m i Zotit... Ajo
histori, gjatÃ« sÃ« cilÃ«s njeriu e ka lavdÃ«ruar pandÃ«rprerje Hyjnoren dhe ka kryer funksioninÂ e tij si mekÃ«mbÃ«s i Zotit
nÃ« tokÃ«, Ã«shtÃ« shumÃ« e gjatÃ«, ndÃ«rsa kjo periudhÃ« e modernizmit qÃ« sot dominon shtrihet nga renesansa nÃ«
EvropÃ«n PerÃ«ndimore nÃ« shekullin 15 deri nÃ« ditÃ«t tona.â€•Zgjimi fetar qÃ« ka filluar nÃ« vitet gjashtÃ«dhjetÃ« dhe qÃ«
gradualisht fiton nÃ« shpejtÃ«si â€“ fenomen ky i vazhdueshÃ«m qÃ« sot i ka kapluar edhe shoqÃ«ritÃ« ish-marksiste â€“ Ã«sht
bÃ«rÃ« shkak i aktualizimit tÃ« temÃ«s sÃ« burimeve metafizike tÃ« dijes dhe marrjes nÃ«n mbikqyrje tÃ«
shkencÃ«s.Relacioni i krijuar midis njÃ« qÃ«ndrimi tÃ« kÃ«tillÃ« mbi dijen, kornizave politike dhe sistemit ndÃ«rkombÃ«tar
paraqet njÃ« nga karakteristikat specifike tÃ« prototipit tÃ« qytetÃ«rimit perÃ«ndimor. LidhshmÃ«ria e supozuar mekanike
midis epistemologjisÃ« dhe rrjedhÃ«s sÃ« historisÃ«, nÃ« tÃ« njejtÃ«n kohÃ« aventurÃ«n e historisÃ« njerÃ«zore e redukton nÃ
bazÃ«n njÃ«dimensionale tÃ« qytetÃ«rimit perÃ«ndimor mbi dijen.Ã‡â€™mund tÃ« pritet veÃ§ se vuajtje dhe shqetÃ«sim i
pÃ«rjetshÃ«m nÃ« njÃ« botÃ« ku nuk ekziston Fuqia mÃ« e LartÃ« sÃ«cilÃ«s do tâ€™i drejtoheshin njerÃ«zit pÃ«r pÃ«rkrahje c
mbÃ«shtetje nÃ« kÃ«tÃ« luftÃ« tÃ« pamÃ«shirshme jetÃ«sore. Religjioni dhe vetÃ«m ai Ã«shtÃ« qÃ« i mundÃ«son njeriut paqe
dhe qetÃ«sinÃ«. Ai ngjall tek njeriu dashurinÃ« pÃ«r veprat e mira dhe guximin qÃ« tÃ« pÃ«rleshet me forcat e sÃ« keqes e
tiranisÃ«, si njÃ« kusht i domosdoshÃ«m pÃ«r fitimin e bekimit tÃ« Zotit, qÃ« ta bÃ«jÃ« vullnetin e tij mbizotÃ«rues nÃ« tokÃ«
duke e pritur me padurim shpÃ«rblimin nÃ« botÃ«n tjetÃ«r. A nuk ka nevojÃ« sot njerÃ«zimi pÃ«r paqe e siguri, me njÃ« fjalÃ«
pÃ«r besim? Ã‡â€˜Ã«shtÃ« njeriuÂ pa fe dhe pa besim nÃ« jetÃ«n e pÃ«rjetshme? Ã‡â€˜Ã«shtÃ« njeriu pa ZOT? NÃ« konteks
religjionit, jeta e njeriut nÃ« tokÃ« merr dimensione tÃ« reja duke hapur para tij njÃ« horizont shumÃ« mÃ« tÃ« madh tÃ«
progresit, pa tÃ« cilin ai Ã«shtÃ« nÃ« mÃ«nyrÃ« tÃ« pashmangshme i shtypur nga ndjenja e asgjÃ«sÃ« (absurdit), lodÃ«r nÃ«
duart e tekeve dhe veseve tÃ« veta, qÃ« e mÃ«sojnÃ« vetÃ«m tÃ« fitojÃ« sasinÃ« mÃ« tÃ« madhe tÃ« mundshme tÃ«
kÃ«naqÃ«sisÃ« gjatÃ« kohÃ«s sÃ« kÃ«tij banimi tÃ« shkurtÃ«r nÃ« TokÃ«.PasojnÃ« garat reciproke tÃ« luftÃ«s sÃ« pakompro
dhe konfliktet rreth pÃ«rvetÃ«simit tÃ« pÃ«rfitimeve materiale, sepse sâ€™ka forcÃ« qÃ« do tâ€™i kontrollojÃ« dÃ«shirat e njer
KÃ«shtu tÃ« vÃ«rbuar nga lakmia, egoizmi dhe kÃ«naqÃ«sia, secili prej tyre dÃ«shiron tÃ« marrÃ« Ã§kado qoftÃ« nÃ« duart e
veta nÃ« kohÃ«n sa mÃ« tÃ« shkurtÃ«r. KÃ«shtu njeriu Ã«shtÃ« reduktuar nÃ« njÃ« shkallÃ« tÃ« ultÃ« ndjenjash e mendimesh
Imagjinata e tij ka rÃ«nÃ« poshtÃ« qÃ« tâ€™i realizojÃ« idealet dhe qÃ«llimet e veta... NjerÃ«zimi Ã«shtÃ« dÃ«nuar me njÃ« gj
luftÃ«rash tÃ« vazhdueshme shfarosÃ«se, qÃ« nuk e lÃ«nÃ« tÃ« ngjitet drejt qÃ«llimeve mÃ« tÃ« larta dhe fisnike tÃ« jetÃ«s.
NÃ« njÃ« botÃ« tÃ« tillÃ« nuk ka vendÂ pÃ«r dashuri apo sentimentalizÃ«m, meqÃ« njerÃ«zit janÃ« tÃ« preokupuar me
kÃ«naqÃ«sitÃ« trupore. Ata janÃ« skllevÃ«rÂ tÃ« pasioneve tÃ« vÃ«rteta. NÃ« njÃ« kontarst tÃ« tillÃ« si mund tÃ« kenÃ« ata
synime tÃ« larta apo tâ€™i vlerÃ«sojnÃ« ndjenjat e vÃ«rteta njerÃ«zore. NÃ« botÃ«n e tillÃ« materialiste, njerÃ«zit, padyshim
arrijnÃ« disa pÃ«rfitime materiale. Por, Ã§farÃ« pÃ«rfitmi Ã«shtÃ« ky, kur ata janÃ« vazhdimisht nÃ« grindje rreth atij fitimi.
Secili Ã«shtÃ« i gatshÃ«m tâ€™i heq kokÃ«n vÃ«llaut tÃ« vet nÃ« interes tÃ« mirÃ«qenies sÃ« vet materiale. KÃ«shtu, material
privon veten si qÃ«llim, sepse kjo luftÃ« e pÃ«rjetshme i bÃ«n edhe vetÃ« realizimet materiale tÃ« padobishme dhe tÃ«
pakuptimta.Kjo Ã«shtÃ« periudhaÂ e qytetÃ«rimit teknik, e nÃ« kÃ«tÃ« periudhÃ«, qÃ«llimet tashmÃ« nuk merren parasysh.
Ã§mohet vetÃ«m mjeshtria e procesit. KÃ«to cilÃ«si karakteristike tÃ« zhvillimit bashkÃ«kohÃ«s paraqesin njÃ« formÃ«Â
marrÃ«zie. NÃ« kohÃ«n e sotme si thotÃ« Rasel, kjo Ã«shtÃ« forma mÃ« e rrezikshme e marrÃ«zisÃ«, kundÃ«r sÃ« cilÃ«s njÃ«
filozofi e shÃ«ndoshÃ«, duhet tÃ« gjejÃ« kundÃ«rilaÃ§in pÃ«rkatÃ«s.Duhet tÃ« kuptohet se kÃ«rkimi i kÃ«tij kundÃ«rilaÃ§i Ã«sh
shumÃ« urgjent dhe kÃ«rkon pÃ«rpjekje tÃ« mÃ«dha tÃ« bashkuara, aq mÃ« parÃ« qÃ« kÃ«tu Ã«shtÃ« fjala pÃ«r ndryshimin e
orientimit themelor tÃ« deritanishÃ«m, qÃ« ka qenÃ« i drejtuar jashtÃ« njeriut. Orientimi i ri duhet tÃ« jetÃ« i drejtuar nga
njeriu, sepse ai paraqet vlerÃ«n mÃ« tÃ« madhe, tÃ« cilit duhet tâ€™i nÃ«nshtrohen dhe tâ€™i shÃ«rbejnÃ« tÃ« gjitha vlerat tje
Duhet nisur nga njeriu. Ai Ã«shtÃ« bazÃ«, ai duhet tÃ« ngrihet nÃ« mÃ«nyrÃ« komplete, e jo parciale si deri mÃ« tani qÃ« ky
problem Ã«shtÃ« trajtuar nÃ« mÃ«nyrÃ« tÃ« njÃ«anshme, duke shikuar njeriun vetÃ«m si qenie fizike, si qenie
njÃ«dimensionale (Hurbert Marcuse) dhe duke u kujdesur vetÃ«m pÃ«r nevojat e tij materiale. Sistemi arsimor â€“edukativ
duhet tÃ« niset nga nevojat shpirtÃ«rore dhe baza etiko-morale e njeriut. Koncepti i mÃ«parshÃ«m, ose mÃ« mirÃ«, koncepti

i deritanishÃ«m, qÃ« Ã«shtÃ« nisur nga njeriu si qenie fizike, Ã«shtÃ« kufizuar vetÃ«m nÃ« arsimimin dhe aftÃ«simin e njeriut nÃ« jetÃ«n materiale. NÃ« kÃ«tÃ« mÃ«nyrÃ«, tÃ«rÃ« zhvillimi Ã«shtÃ« orientuar nÃ« drejtim tÃ« teknikÃ«s e industrisÃ«. Mater Ã«shtÃ« bÃ«rÃ« vlera mÃ« e madhe, kurse fuqia rregullator i marrÃ«dhÃ«nieve ndÃ«rnjerÃ«zore.Sa herÃ« qÃ« flitet e shkruhet pÃ«r kÃ«tÃ« temÃ«, nÃ« fund gjithmonÃ«, imponohet pyetja e pashmangshmeÂ pÃ«r kundÃ«rilaÃ§in e pÃ«rmendur mÃ« lartÃ dhe pÃ«r shtegdalje nga ky rreth bredhÃ«s i papÃ«rgjegjÃ«sisÃ« sÃ« shkencÃ«s moderne dhe produkteve tÃ« mendjes sÃ« Ã§alÃ« pozitiviste qÃ« e shpien botÃ«n drejt vdekjes, jo pÃ«r shkak tÃ« mungesÃ«s sÃ« mjeteve, por pÃ«r shkak tÃ« mungesÃ«s sÃ« qÃ«llimeve. Ky pozitivizÃ«m kufizues pÃ«rjashton dimensionet mÃ« tÃ« vlefshme tÃ« njeriut, vlerat mÃ« tÃ« gjalla dhe mÃ« universale tÃ« jetÃ«s njerÃ«zore: dashurinÃ«, krijimtarinÃ« artistike, fenÃ«. Prandaj nuk duhet vetÃ«m ne fetarÃ«t, teologÃ«t, tÃ« ndiejmÃ« barrÃ«n e shqetÃ«simit tÃ« kÃ«tij qytetÃ«rimi tÃ« ngurtÃ« e tÃ« pashpirt, i cili ka degjenruar â€œshkencÃ«n nÃ« scientizÃ«m, teknikÃ«n nÃ« teknologji, politikÃ«n nÃ« makiavelizÃ«mâ€•. (Rozhe Garodi)PÃ«rkundÃ«r pikÃ«vÃ«shtrimit materilaist, ky qyetetÃ«rim â€“ qytetÃ«rimi i konforit dhe teknikÃ«s nuk i pÃ«rgjigjen natyrÃ«s njerÃ«zore... Materiali prej tÃ« cilit pÃ«rbÃ«het njeriu sâ€™Ã«shtÃ« ai, ose sâ€™Ã«shtÃ« vetÃ«m ai nÃ« tÃ« cilin besonte shkenca dhe biolo evolucioniste e shek. XIX. Thjesht, njeriut nuk i Ã«shtÃ« dhÃ«nÃ« tÃ« jetojÃ« vetÃ«m me shqisa. â€œDÃ«shira e paplotÃ«suar krijon dhembjen, kurse e plotÃ«suara ngopjenâ€• (Schopenhauer). Konfori dhe bashkÃ« meÂ tÃ« i ndÃ«rlidhur mentaliteti konsumues gjithandej dobÃ«sojnÃ« (ose madje heqin) mbÃ«shtetjen jo vetÃ«m te religjioni por dhe te cilido qoftÃ« sistem tjetÃ«r i vlerave. (Izetbegoviq)PamundÃ«sia e zgjedhjes, ky tipar fatal i qytetÃ«rimit, nuk vÃ«rehet askund tjetÃ«r aq qartÃ« sa nÃ« pafuqinÃ« pÃ«r tâ€™u ndalur prodhimi i mjeteve pÃ«r zhdukje masive ose ritmi tmerrues me tÃ« cilin pikÃ«risht pjesa e qytetÃ«ruar e njerÃ«zimit shkatÃ«rron kushtet natyrore tÃ« jetÃ«s nÃ« mjedisin e vet. Kjo Ã«shtÃ« pÃ«rleshje e makanikÃ«s dhe organikÃ«s, e artificiales dhe natyrores si parim nÃ« jetÃ«n e njeriut. (A.Izetbegoviq)Ka shumÃ« pikÃ«pamje tÃ« pÃ«rbashkÃ«ta qÃ«Â obligojnÃ« tÃ« gjitha religjionet, qÃ« ndonÃ«se me botÃ«kuptime tÃ« ndryshme, tÃ« gjenden nÃ« tÃ« njejtÃ«n detyrÃ« sepse ato lidhen nga premisa tÃ« ngjashme morale dhe horizonte tÃ« ngjashme shpirtÃ«rore.QÃ« nga koha prej kur mund tÃ« pÃ«rcillen gjurmÃ«t eÂ shkruara tÃ« njeriut nÃ« tokÃ«, poashtu tek ata Ã«shtÃ« dalluar ajo detyra themeloreÂ e njeriut â€“ pÃ«rgjegjÃ«sia e mendjes. Librat e lashtÃ« dhe tekstet e shenjtÃ«, pÃ«rgjegjÃ«sinÃ« e mendjes sÃ« njeriut e vÃ«nÃ« nÃ« vetÃ« qendrÃ«n e ekzistencÃ«s njerÃ«zore. Shpallja e Zotit dhe Librat e Zotit e konsiderojnÃ« njeriun si qenie tÃ« pÃ«rgjegjshme; aq mÃ« tepÃ«r, po tÃ« marrim si shembull BiblÃ«n dhe Kurâ€™anin, ne mund tâ€™i lexojmÃ« nÃ« m legjitme si testamente qiellore qÃ« obligojnÃ« mendjen dhe zemrÃ«n e njeriut pÃ«r pÃ«rgjegjÃ«si.PÃ«r mÃ« tepÃ«r, Bibla dhe Kurâ€™ani e nÃ«nkuptojnÃ« pÃ«rgjegjÃ«sinÃ« e njeriut qÃ« nÃ« vetÃ« parajsÃ«n, ku para kÃ«tij dykÃ«mbÃ«shi vendoset njÃ« pemÃ«, sÃ« cilÃ«s nuk guxojnÃ« tâ€™i afrohen as ai as gruaja e tij! Kjo pemÃ«, pÃ«rveÃ§ tjerash simbolizon principin e pÃ«rgjegjÃ«sisÃ«. Tekstet e shenjta, pra, janÃ« ato tekste themelore, tÃ« cilat njeriun e konsiderojnÃ« si qenie tÃ« pÃ«rgjegjshme. PÃ«rndryshe, pÃ«rse ato tekste fare janÃ« shpallur?Deri mÃ« sot nÃ« historinÃ« e njerÃ«zimit janÃ« themeluar me dhjetra qytetÃ«rime dhe kultura tÃ« mÃ«dha, tÃ« cilat nÃ« themelin e tyre kishin tekstet e shenjta sikurse janÃ«: Vedat, UpanishadÃ«t, Bibla dhe Kurâ€™ani. MarrÃ« nÃ« pÃ«rgjithÃ«si ato ishin qytetÃ«rime edukatore tÃ« njeriut qÃ« i mÃ«suan njeriut pÃ«rgjegjÃ«sinÃ« apo thÃ«nÃ« ndryshe, ato qytetÃ«rime i krijoi njeriu i mendjes sÃ« pÃ«rgjegjshme. NÃ« ato qytetÃ«rime kishte kode tÃ« pÃ«rgjegjÃ«sisÃ« sÃ« shumÃ«anshme, tÃ« pÃ«rkthyera nÃ« gjuhÃ«n e thjeshtÃ«, mund tÃ« shprehen me njÃ« formulÃ« thelbÃ«sore: njeriu Ã«shtÃ« pÃ«rgjegjÃ«s para Zotit, para natyrÃ«s, para njerÃ«zimit, para vetvetes... Kjo Ã«shtÃ« formula e fesÃ« dhe kjo Ã«shtÃ« detyraÂ e misioni i saj nÃ« edukimin e brezave dhe njerÃ«zimit nÃ« pÃ«rgjithÃ«si.Mossuksesi i qytetÃ«rimit qÃ« me shkencÃ«n e vet, fuqinÃ« dhe pasurinÃ« , tÃ« zgjidh Ã§Ã«shtjen e lumturisÃ« njerÃ«zore, kur tÃ« kuptohet njÃ«herÃ« e tÃ« pranohet, do tÃ« bÃ«jÃ« pÃ«rshtypje tÃ« madhe psikologjike te njerÃ«zimi. Ky do tÃ« jetÃ« fillimi i zgjimit dhe i rishqyrtimit tÃ« disa botÃ«kuptimeve tona elementare e tÃ« pranuara nga tÃ« gjithÃ«. NdÃ«r paragjykimet e para qÃ« do tÃ« goditen do tÃ« jetÃ« paragjykimi i shkencÃ«s pÃ«r njeriun. Sepse, nÃ« qoftÃ« se shkenca nuk e zgjidh Ã§Ã«shtjen e lumturisÃ« njerÃ«zore, atÃ«herÃ« vizioni religjioz pÃ«r origjinÃ«n e njeriut Ã«shtÃ« i vÃ«rtetÃ«, kurse ai shkencor i gÃ«njeshtÃ«rt. MundÃ«si tÃ« tretÃ« sâ€™ka.Koha nÃ« tÃ« cilÃ«n po jetojmÃ« Ã«shtÃ« dÃ«shmitarja mÃ« e mirÃ« p dramÃ«n e njeriut tÃ« shaktuar nga qytetÃ«rimi teknologjik dhe teknokratikÃ« dhe pÃ«r mossuksesin e pÃ«rjetshÃ«m qÃ« ta bÃ«jÃ« tÃ« lumtur njeriun dhe qenien njerÃ«zore.Historia Ã«shtÃ« dÃ«shmitare e ngritjes dhe rÃ«nies sÃ« shumÃ« qytetÃ«rimeve, siÂ atij perÃ«ndimor; ardhmÃ«ria nuk do tÃ« jetÃ« fryt i njÃ« pÃ«rceptimi njÃ«dimensional tÃ« kohÃ«s.NdonÃ«s PerÃ«ndimi, nÃ« shekullin e MesÃ«m, pÃ«r shkak tÃ« rrethanave tÃ« papÃ«rshtatshme nÃ« kohÃ«n e pushtetit papnor, kishte rÃ«nÃ« nÃ« konflikt me religjionin sot, pasi kaluan disa shekuj,Â ka shpresa se ai dalngadalÃ« po e kupton se pÃ«r shkak tÃ« gabimeve tÃ« KishÃ«s nuk duhet tÃ« bjerÃ« nÃ« konflikt me religjionin. NÃ« dekadat e fundit tÃ« shekullit XX, shushurimat e dyshimit nÃ« pushtetin e plotÃ« tÃ« mendjes absolute dhe besimit nÃ« shkencÃ«, tregojnÃ« rezultate serioze praktike. Rendi mÃ« i fuqishÃ«m laik komunist nÃ« botÃ« u shpÃ«rbÃ«. U rriten tendencat e popujve ndaj religjionit. NÃ« tÃ« gjitha pjesÃ«t e botÃ«s filloi kthimi tek traditat e vÃ«rteta pozitive. NÃ« PerÃ«ndim, po ashtu flitet se humanizmi absolut, nÃ« tÃ« vÃ«rtetÃ«, nuk Ã«shtÃ« tregues i gjithfuqisÃ« sÃ« njeriut, por ai paraqet rrÃ«nimin gradual tÃ« njeriut nga brenda, pÃ«r arsye se natyra e njeriut Ã«shtÃ« bÃ«rÃ« qÃ« tÃ« jetÃ« rob i Zotit, e jo qÃ« tÃ« zÃ« vendin e Zotit. Sot PerÃ«ndimi e ka kuptuar se vdekja eÂ emocionalitetit ka filluar si pasojÃ« e â€œshpalljes sÃ« vdekjes sÃ« Zotitâ€• dhe e konfliktit me religjionin. MirÃ«po, ky vetÃ«dijÃ«sim, sado tÃ« ketÃ« shtrirje tÃ« gjerÃ« nÃ« tÃ« gjtitha strukturat e shteteve perÃ«ndimore, kam frikÃ« se Ã«shtÃ« vonÃ«, sepse ky qytetÃ«rim i pakontrollÃ« do tÃ« vdes sikurse shumÃ« qytetÃ«rime tÃ« tjera tÃ« mÃ«parshme. Edhe utopisÃ« sÃ« dytÃ« tÃ« ekstremit tjetÃ«r i erdhi fundi. Utopi qÃ« pÃ«r disa shekuj promovoi ideologjinÃ« e hedonizmit radikal, botÃ«kuptimin mekanistik, i cili rrÃ«noi realitetin shpirtÃ«ror tÃ« njeriut modern dhe e bÃ«ri tÃ« pranojÃ« scientizmin si fe tÃ« veten. Ky qytetÃ«rim do tÃ« vdes, pikÃ«risht siÃ§ vdesin njerÃ«zit. Sepse shpirti kolosal i pÃ«rbÃ«rÃ« nga materialet mÃ« tÃ« shkÃ«lqyeshme ndÃ«rtimore sakaq gjendet nÃ« agoni. MjekÃ«t dhe dijetarÃ«t tronditÃ«n, radio-tÃ« dhe TV-tÃ« u bien kÃ«mbanave pÃ«r kushtrim, lÃ«kunden kodra exhelore nga fjalÃ«t e mÃ«dha, qÃ« premtojnÃ« shpÃ«tim, mirÃ«po qytetÃ«rimi i madh venitet e tretet.KÃ«tÃ« nuk e them se jam i prirur dhe i pÃ«rcaktuar drejt destrkusionit apo ndonjÃ« forme apokalipse, porÂ pÃ«r tÃ« dhÃ«nÃ« sinjalinÂ paralajmÃ«rues pÃ«r rrezikun e madh qÃ« mund tÃ« shkaktojÃ« utopia e boshllÃ«kut shpirtÃ«ror tÃ« bollÃ«kut dorÃ«lÃ«shuar, si antipod i utopisÃ« shtrÃ«nguese totalitare. H. Jonas thotÃ«:â€œParashikimit tÃ« fatkeqÃ«sisÃ« duhet kushtuar vÃ«mendje mÃ« tÃ« madhe se sa parashikimit tÃ« lumturisÃ«â€•. Â Si tÃ« shpÃ«tojmÃ« nga ky

progres?Shtigjet kulturore tÃ« historisÃ« bahkÃ«kohore janÃ« fÃ«lliqur nga idolÃ«t e rrÃ«zuar tÃ« tÃ« gjitha ngjyrave, formave dhe madhÃ«sive. Filloi kÃ«rkimi i modeleve tÃ« reja. Ã«shtÃ« koha qÃ« seriozisht tÃ« pÃ«rkujtojmÃ« atÃ« qÃ« Muhammed Ikba e ka thÃ«nÃ« nÃ« ligjeratat e tija rreth temÃ«s sÃ« RipÃ«rtÃ«ritjes sÃ« mendimit fetar nÃ« Islam:â€œEdhe nacionalizmi edhe socializmi ateist, tÃ« paktÃ«n, nÃ« gjendjen e tanishme tÃ« pÃ«rshtatshmÃ«risÃ« njerÃ«zore, patjtÃ«r u duhet tÃ« mbÃ«shtetÃ«n mbi forcat psikologjike tÃ« urrejtjes, dyshimit dhe zemÃ«rimit, tÃ« cilat shkojnÃ« nga varfÃ«rimi i shpirtit tÃ« njeriut dhe mbyllja e burimeve tÃ« tij tÃ« fshehta tÃ« energjisÃ« shpirtÃ«rore. KurrfarÃ« teknike e misticizmit mesjetar, as nacionalizmit, as socializmit ateist nuk mund tâ€™i sherojÃ« fatkeqÃ«sitÃ« (hallet) e njerÃ«zimit pa shpresÃ«. Me siguri, ky moment Ã«shtÃ« njÃ«r ndÃ«r krizat mÃ« tÃ« mÃ«dha nÃ« histroinÃ« e kulturÃ«s moderne.Bota moderne ka nevojÃ« pÃ«r njÃ« ripÃ«rtÃ«ritje biologjike. E religjioni, i ciliÂ nÃ« manifesimin e tij mÃ« madhÃ«shtor, nuk Ã«shtÃ« as dogmÃ«, as ritual, i vetmi mund ta pÃ«rgatit njeriun moralisht pÃ«r barrÃ«n e pÃ«rgjegjÃ«sisÃ« sÃ« madhe, tÃ« cilÃ«n nÃ«Â mÃ«nyrÃ« tÃ« patjetÃ«rsueshme e shkakton pÃ«rparimi i shkencÃ«s moderne dhe tâ€™ia kthejÃ« atÃ« qÃ«ndrim tÃ« besimit, i cili do tâ€™i mundÃ«sojÃ« tÃ« fitojÃ« identitetin kÃ«tu dhe ta ruajÃ« pÃ«r tÃ« ardhmen. VetÃ«m duke u ngritur drejt njÃ« vizioni mÃ« tÃ« freskÃ«t mbi origjinÃ«n e tij (prej nga)Â dhe tÃ« ardhmen (pÃ«r ku), njeriu i tillÃ«, nÃ« fund do tÃ« triumfojÃ« nÃ« shoqÃ«rinÃ«, cila Ã«shtÃ« e motivuar vetÃ«m nga rivalitete jonjerÃ«zore dheÂ mbi civilizimin, i cili e ka humbur unitetin e tij shpirÃ«tror pÃ«r shkak tÃ« luftÃ«s sÃ« tij tÃ« brendshme ndÃ«rmjet vlerave politike dhe fetare.â€•NÃ« kÃ«tÃ« kontekst, thirrja e Ikballit Ã«shtÃ« si vijon:â€œNjerÃ«zimi sot ka nevojÃ« pÃ«r tri gjÃ«ra: interpretim shpirtÃ«ror tÃ« universit, emancipim shpirtÃ«ror tÃ« individit dhe parime themelore tÃ« kuptimit universal, i cili e drejton zhvillimin e shoqÃ«risÃ« njerÃ«zore mbi baza shpirtÃ«rore. MÃ« besoni, Evropa sot Ã«shtÃ« pengesa mÃ« e madhe nÃ« rrugÃ«n e pÃ«rparimit etik tÃ« njeriut. Muslimani, nÃ« anÃ«n tjetÃ«r, i ka nÃ« dispozicion kÃ«to ide themelore mbi bazat e Shpalljes... Le ta vlerÃ«sojÃ« muslimani i sotÃ«m pozitÃ«n e tij, le ta ndÃ«rtojÃ« jetÃ«n e tij shoqÃ«rore nÃ« dritÃ«n e parimeve origjinale dhe le ta zhvillojÃ« e dhe mÃ« tej... atÃ« demokracinÃ« shpirtÃ«rore qÃ« Ã«shtÃ« qÃ«llimi pÃ«rfundimtar i i Islamit.â€• (Abdullah al-Hasan, Ummet ili nacija, SarajevÃ«, 2004, fq. 6-7). (Kjo wshtw shtesÃ«) Brenda qytetÃ«rimit, pa dalÃ« nga ai, nuk shihen kurrfarÃ« forcash qÃ« do tâ€™ kundÃ«rvihen tÃ« gjitha kÃ«tyre dukurive. PÃ«r mÃ« tepÃ«r, nÃ« shkallÃ«n e vlerave qÃ« qytetÃ«rimi njeh, nuk gjendet asnjÃ« argument pÃ«r tâ€™u theksuar kundÃ«r /tÃ« kÃ«qijave qÃ« i shkaktoi shkenca e papÃ«rgjegjshme dhe tÃ« tjerat nga kriza e moralit, sikurse janÃ«/ vÃ«rshimi i shundit, pornografisÃ«, alkoolit, etj. Kjo Ã«shtÃ« po ajo ndjenjÃ« e pafuqisÃ« dhe rezignimit qÃ« ndihet nÃ« qÃ«ndrimin e kriminologÃ«ve amerikanÃ« para ardhjes sÃ« baticÃ«s sÃ« kriminalitetit. NÃ« tÃ« vÃ«rtetÃ«, kjo Ã«shtÃ« pafuqia e shkencÃ«s kundÃ«r ligÃ«sive, tÃ« cilat pÃ«rveÃ§ dimensionit shoqÃ«ror kanÃ« edhe atÃ« moral. Mohimi i qytetÃ«rimit sâ€™Ã«shtÃ« i mundshÃ«m nga vetÃ« ai, por nga jashtÃ«, pra nga kultura. Edukata religjioze â€“ etike dhe familja paraqesin sheshazi shtegdalje. MirÃ«po, as shkenca sâ€™mund tÃ« strehohet te religjioni, as qytetÃ«rimi tÃ« kthehet te familja klasike. Nga aspekti i qytetÃ«rimit, rrethi Ã«shtÃ« mbyllur. (A. Izetbegoviq).IlaÃ§in e vetÃ«m pÃ«r sÃ«mundjet e njeriut modern dhe tÃ« vetmÃ«n alternativÃ« pÃ«r krizÃ«n e thellÃ«, para se gjithash tÃ« religjiozitetit tÃ« vÃ«rtetÃ« tÃ« njeriut, pÃ«r krizÃ«n e identitetit e tÃ« nihilizmit, tÃ« shqetÃ«simeve shpirtÃ«rore individuale e kolektive nÃ« botÃ«n e sotme, e ofron religjioni dhe protagonistÃ«t e vetÃ«dijes bashkÃ«kohore religjioze. Ata pohojnÃ« se gjindemi nÃ« fillim tÃ« realizimit tÃ« kÃ«rkesÃ«s pÃ«r ringjalljen, (ripÃ«rtÃ«ritjen) e vÃ«rtetÃ« dhe gjithÃ«pÃ«rfshirÃ«se tÃ« tÃ« vÃ«rtetÃ«s sÃ« fesÃ« dhe zgjimit gl tÃ« vetÃ«dijes religjioze, gjÃ« qÃ« e konsiderojnÃ« njÃ«rÃ«n nga dukuritÃ« mÃ« tÃ« rÃ«ndÃ«sishme tÃ« shekullit XXI.Urra!! Ko tashmÃ« po troket nÃ« ditÃ« natÃ«n e botÃ«s, ndÃ«rsa kalorsit e apokalipsÃ«s po pÃ«rgatiten pÃ«r marshimin e tyre tÃ« fundit. Njeriu nuk guxon mÃ« tÃ« pret dhe me pritjen e tij ta refuzoje ndihmÃ«n e Zotit, kushdo qoftÃ« media e dÃ«rgimit (transmetimit) tÃ« saj. Ajo Ã«shtÃ« kÃ«tu, nÃ« secilin prej nesh. Duhet patjetÃ«r tâ€™i ndihmojmÃ« Zotit, qÃ« Ai tÃ« na ndihmo ne. A mundet njeriu i kohÃ«s sonÃ« tÃ« jetÃ« ai qÃ« Ã«shtÃ« shumÃ« lehtÃ« me Zotin, e pafundÃ«sisht vÃ«shtirÃ« pa TÃ« â€“ jetÃ« njeri sipas kriterit tÃ« Zotit? A mund tÃ« jetÃ« shpÃ«timtari i njerÃ«zimit (njerÃ«zisÃ«), qoftÃ« edhe nÃ« njÃ« njeri?NÃ« qoftÃ« se akoma nuk na ka vdekur ndÃ«rgjegjia dhe nuk na Ã«shtÃ« Ã§oroditur plotÃ«sisht vetÃ«dija, tÃ« shpÃ«tojmÃ« nÃ« emÃ«r tÃ« All-llahut veten tek tjetri dhe tjetrin nÃ« veten tonÃ«, sepse me kÃ«tÃ« i kontribuojmÃ« shpÃ«timit tÃ« botÃ«s sonÃ« nga vdekja nÃ« ateizÃ«m (mosbesim). NÃ« tÃ« kundÃ«rten ne njerÃ«z nuk jemi. Ne vetÃ«m e huazojmÃ« formÃ«n e njeriut.Â Â

Referencat:Â 1.Â Â Â Â Â Ahmet Davutoglu, VetÃ«pÃ«rceptimet e qytetÃ«rimeve, PrishtinÃ«, 2002.2.Â Â Â Â Â Alij Izetbegoviq, Islami ndÃ«rmjet Lindjes e PerÃ«ndimit, Shkup, 1994.3.Â Â Â Â Â Avni Aliu, Muhidin Ahmeti, TÃ« rinjt dhe narkomania, Gjilan, 1995.4.Â Â Â Â Â Bota nÃ« vitin 2000 (grup autorÃ«sh), TiranÃ« 2002.5.Â Â Â Â Â Erich From, TÃ« kesh a jesh, TiranÃ«, 2001.6.Â Â Â Â Â Etika u islamu, zbornik radova treceg simpozija, Zagreb, 1990.7.Â Â Â Â Â Husein Gjozo, Islar kohÃ«, Shkup, 1993.8.Â Â Â Â Â Ismet Ozel, Shkrime tÃ« padobishme, PrishtinÃ«, 2002.9.Â Â Â Â Â Maksem Istvan, Svijest i buducnost: za covjecanstvo koje se budi, za probudene, Zenica, 1999.10.Â Ralf Dahrendorf, Konflikti shoqÃ«ror modern, Budapest-TiranÃ«, 1997.11.Â Rozhe Garodi, GjallÃ«rimi islamik, GjakovÃ«, 1991.12.Â Sayid Mujtaba Rukni MusaÃ«i Lari, Islam i zapadna civilizacija, SarajevÃ«, 1998.13.Â Syyed Hossain Nasr, Susret covjeka i prirode â€“ duhovna kriza modernog covjeka, SarajevÃ«, 2001.14.Â S. H. Nasr, Tadicionalni islam u modernom svijetu, SarajevÃ«, 1994.15.Â S. H. Nasr, Islami dhe brenga e njeriut modern, Shkup, 2000.16.Â S. H. Nasr, Vodic mladom muslimanu, SarajevÃ«, 1998.17.Â Osman Sinanovic, R. Hafizovic, I. Pajevic, Duhovnost i mentalno zdravlje, SarajevÃ«, 2002.18.Â Zbigniev Brzhezhinski, JashtÃ« kontrollit â€“ Tazira qÃ« pÃ«rfshiu botÃ«n nÃ« parg tÃ« shekullit XXI, TiranÃ«, 1995.19.Â Abdullah al-Hasan, Ummet ili nacija, SarajevÃ«, 2004, fq. 6-7Â Â Â Â Periodiku: 1.Â Â Â Â Â Znakovi vremena,Â revistÃ« pÃ«r filozofi, religjion, shkencÃ« dhe prakt shoqÃ«rore, nr.2/ 1997; nr. 15/ 2002.2.Â Â Â Â Â Novi Horizonti, nr. 22/ 2001.3.Â Â Â Â Â Islamska misao, revistÃ« pÃ«r Ã§Ã« islame, filozofi dhe kulturÃ«, nr. 149/ SarajeÃ« 1991.4.Â Â Â Â Â Glasnik â€“ VISA â€“ nr. 7-8/ 1969, SarajevÃ«.5.Â Â Â Â Â Ta SarajevÃ«, 1992.6.Â Â Â Â Â Zemzem, nr. 125/ 2001, SarajevÃ«. Â